

Rinocéroszok

„LOGIKATANÁR (sietve jön balról) Egy orrszarvú vágat hanyatt-homlok szemközt a járdán!

JEAN: Még ilyet! (Bérenger-hez) Láttá?

BÉRENGER (Jeanhoz) Igen, úgy láttam: orrszarvú! Milyen nagy port vert!

HÁZIASSZONY Még ilyet! Hí, de megijedtem!

LOGIKATANÁR A félelem irracionális. A ráció le kell, hogy győzze.”

Eugène Ionesco: Rinocéroszok

2006. szeptemberében és októberében rinocéroszok vágattak hanyatt-homlok Budapest utcáin. Kezdeté vagy vége ez valaminek? Ezután már hozzá kell szoknunk az égő székházakhoz, az ismerős utcákon emelt barikádokhoz, a rendőrök által a földön rugdosott emberekhez? Vagy ezekkel a szenvedélyekkel másodsor is lezárult a rendszerváltás korszaka: először békével, másodsor erőszakkal? A békés átmenetet fölváltotta a politikai tömeghisztéria? S vajon a társadalom igazi kettészakadásának, két Magyarország keletkezésének vagyunk-e tanúi, vagy csak a politikai osztály megkettőződésének és harcos szembenállásának?

Könnyebb kiindulni abból, hogy mi nem volt a 2006 őszi utcai megmozdulás. Nem volt se „magyar”, se „narancsos”, se szociális forradalom. Az utcai mozgalomnak – se a békésnek, se az erőszakosnak -, nem voltak forradalmi céljai, programja, támogatottsága. Nem akart többet, mint a kormányfő lemondását, és az ellenzék hatalomra juttatását. Nem fejezte ki a társadalom jelentős többségének, hatékony kisebbségének tömegindulatát, mert spontán növekedés helyett, folyamatosan csökkent. **A nemzeti radikális és a szociális indulatok, lázongások nem értek össze, sőt, kioltották egymást.** A szociális lázongók visszatántorultak a nemzeti radikálisok erőszakától. Az erőszakos mozgolódás nem volt antikapitalista, nem támadott bankokra, üzletközpontokra, nem fosztogatott és osztogatott szociális alapon. Nem volt külvárosi alapon belváros vagy kertváros ellenes, szegény alapon gazdagokat támadó, vagyis nem azért tett kárt mások tulajdonában, mert azok a belvárosiak, a gazdagok, a milliomosok, a burzsujok tulajdonát képezik. Nem volt cigány éhséglázadás. Nem a politikai névtelenek, a nem-érdekképviselt szürke és

fekete munkavállalásba, a perifériára szorítottak – mint az argentin *piqueteros* – felkelése. Nem volt tettelesen idegen-ellenes, rasszista, antiszemita, amennyiben nem támadott meg nagykövetségeket, nem égetett idegen zászlókat, nem gyújtott fel zsinagógákat, nem ütleget zsidókat, cigányokat, arabokat stb. Nem volt globalizáció-ellenes, Európa-gyűlölő, nem támadta a McDonalds-okat. Nem volt szélsőjobboldali vagy baloldali *terrorista*. Mindeddig nincs feltárt kapcsolata bűnözői csoportokkal.

Nem volt ugyan igazán spontán, de nem is összeesküvés által szervezett. Valószínűleg soha nem fogjuk megtudni, hogy az erőszakos összecsapásokban mekkora szerepe volt a politikai osztály beavatkozásainak, a titkosszolgálatoknak, a provokációnak, de nem tulajdoníthatjuk az egész eseményt irányított és végig ellenőrzött akciónak. Egy bizonyos, hogy a politikai osztály mindkét oldala volt olyan felelőtlen, hogy a feszültséget engedte – lázadó és rendőri - erőszakká transzformálódni, igyekezett a maga javára felhasználni. A csőcselék indulatok elszabadítása, és a rendőri brutális válaszreakciók szabadon engedése egyaránt bizonyítják a politikai osztály gyengeségét, s joggal váltanak ki félelmet a békés választókból. Nem tudják, hogy kitől tartsanak jobban: a rendet felborítóktól vagy a rendcsinálóktól.

Mit jelentenek az erőszakos összeütközések? Megváltozott az erőszak és a békés együttműködés az elmúlt húsz évben megszokott aránya. A nyolcvanas évek végén, a kilencvenes évek elején az okozott meglepetést, hogy se a jelentős társadalmi feszültségek, se a hatalomvesztés nem vezettek erőszakhoz a többi szocialista ország mintájára. (Ne feledjük, hogy a csehszlovák és a keletnémet rendszerváltások heteken át tartó rendőri erőszak, a román pedig fegyveres összeütközés árán ment végbe, végül a jugoszláv polgárháborúhoz vezetett.) A magyar *ancien régime* erőszak nélkül adta át a hatalmat, majd a kilencvenes évek elejének gazdasági és társadalmi összeomlása se vezetett utcai megmozdulásokhoz, sztrájkokhoz, lázadásokhoz.

Az erőszak tehát természetes, csak mi és a világ nem volt hozzászokva, hogy nálunk is az. Magyarország eddig éppen az érthetetlen és megmagyarázhatatlan biztonságával és nyugalomával tűnt ki. Azzal, hogy nem külső, hanem belső, nem

köz-, hanem önfegyellel fékezte magát. Politikusai, államapparátusai éppúgy, mint az állam polgárai természetesnek az erőszak, az agresszió visszatartását, elítélését tartották. Azokat a politikusokat jutalmazták, akik fékeztek az erőszakot, és azokat büntették, akik szították. Önmagukat és választó társaikat azért dicsérték, mert visszatartották magukat az erőszaktól, mert rendelkeztek önfegyellel. Mindez akkor változott meg, amikor a szóbeli erőszak, agresszió a kilencvenes évek végétől kezd eluralkodni, és a konfliktusos politikus válik a politikus eszményévé. Mindaddig, amíg csak az egyik politikai oldalon uralkodott az agresszív, erőszakos politikus és politikai cselekvés eszméje és gyakorlata, a vezér-imádat, az erőszakot a választók többsége nem erőszakkal, hanem békével és kiegyezéssel kívánta ellensúlyozni, a magyar társadalom sikeresen lavírozott a szűk mozgástérben.

Ám 2004 őszétől mindkét oldalon az agresszió, az erő-elv, a szemet szemért, fogat fogért gyakorlata uralkodott el, s a választói táborok már nem a kölcsönös kiegyezésben, hanem az ütközésben láttak kiutat. A jobb- és a baloldal egyaránt úgy választotta meg vezetőjét, hogy alkalmasak legyenek az ütközetre, a harcra, a másik megfékezésére, a politikai életből való kizárására. Erőt erővel, szenvedélyt szenvedéllyel szemben. Az érzelem-vezéreltség – imádat és gyűlölet – immár mindkét politikai táborát áthatja. Kényszerpályára kerültünk. A békés átlag választó, akarva-akaratlan, saját agresszióját átruházta a politikai osztályra és a csőcselékre, amelyeket immár nem tartott ellenőrzése alatt. Felhatalmazta őket, hogy helyette, nevében járjanak el, még ha természetesen nem is gondolta végig, hogy mindez mivel jár. Ezért tapasztaljuk azt a paradoxont, hogy 2002 tavaszához és nyarához képest radikálisan csökkent a tömeges politikai szembenállás, miközben 2006 őszén, a politikai fel- és alvilág körében radikálisan növekedett, és erőszakban robbant ki.

A társadalom ma sokkal inkább hajlamos egyezkedésre, sokkal jobban tart az agressziótól, mint korábban, de ugyanakkor hiányoznak az intézményes eszközei, hogy elszabadult politikusait és csőcselékét visszafogja. Világosan látszik, hogy mindkét politikai táborban megingott a vezér-imádat, az erő kultusza, s még inkább a politikailag közömbös vagy semleges választók várnak békét és biztonságot kiegyezés révén. A társadalom többsége se a „békés” állampolgári engedetlenséget, vagy az erőszakos felforgatást, se a kegyetlen rendcsinálást nem fogadja el. Nem akar

blokádokat, félpályás útelzáró mozgalmakat. Ugyanakkor tanácstalan, védtelen és magára hagyott. Nem tudja, hogy önmaga visszahúzódsán, bezárkózásán túl mit tehetne. Nem tudja, hogy a társadalom új többségétől kell-e tartania, aki erőszakhoz folyamodhat ellene. Nem tudja, hogy egy agresszív kisebbségnek – csőcseléknek vagy erőszakra jogosított rendőrségnek – lesz-e áldozata. Nem tudja, hogy meddig kell túrnie az állampolgári zaklatásokat, s mikor robban ki valamelyik úton dühös verekedés autós és hetek óta blokádlók között, mikor tol be egy kamion, tüntetőkkal teli, zászlós autót az árokba. Nem tudja, hogy vissza lehet-e térni a határvonal túlsó oldalára – az erőszakmentesség, a kiegyezés másik Magyarországra. Bekövetkezett a *negatív várakozás* állapota: nem arra várunk, hogy valami történjen, hanem abban reménykedünk, hogy semmi nem fog történni.

Másrészt érzékeli, hogy megkezdődött a magyar állam széthullása. Az államhatalom erőszakszervezeteiről nem lehet tudni, hogy biztonsággal kézben tartottak-e, illetve kinek a kezében vannak. Az erőszakoskodókról nem lehet tudni, hogy hátulról a politikai osztály egyik része vezérli-e őket, s képes-e megállítani agressziójukat. A közigazgatás, és ezen belül a rendvédelem – a rendőrség és a titkosszolgálatok – kiszolgáltatott a politika kényére-kedvére, miközben a politika megosztott és tökéletesen bizonytalan. Nemcsak a politikusok, de a politikai intézmények tekintélye is lejáratódott, s miközben a politika központjai – kormányban és ellenzékben -, minden hatalmat magukhoz vontak, az ezzel járó felelősséget nem tudják, merik vállalni.

A társadalomban kisebb üldözési mániát és összeesküvés-elméletet lehet tapasztalni, mint a politikai osztályban, amelyet elöntött a paranoia, a hazai és nemzetközi összeesküvések utáni kutakodás, a hisztéria és az erőfitogtatás. A politikai elit tagjai minden rosszat feltételeznek egymásról. „A politikában az »ismerd meg ellenfeled« legalább olyan fontos, mint az »ismerd meg önmagad«.” – írta Hannah Arendt. A magyar politikus se önmagát, se ellenfelét nem ismeri, és nem is törekszik megismerni. Hiszi, hogy ezen már túl van. Teljesen egyedül gondolkodik. Hermetikusan el van zárva attól a lehetőségtől, hogy a másíknak, vagy egy másíknak – korábbi vagy későbbi önmagának – igaza lehet. A nép visszatartható, vezetői nem.

* * *

Magyarország belpolitikája biztonsági kockázattá vált Európában. A folyamatok újabb erőszak felé mutatnak. Amíg az ellenzék Orbán Viktor, és a kormányt Gyurcsány Ferenc vezetik, akik politikai személyiségükkel és helyzetükkel állandó feszültséget keltenek, addig nem lesz béke. De lehet fegyverszünet, kölcsönös lemondás az erőszakra. Ez nemcsak Magyarország, hanem a politikai osztály, és a két főszereplő érdeke is. A fegyverszünet, a kölcsönös megnevezési szerződés nem politikai gyávaság, nem visszahátrálás, hanem ésszerű cselekvés. Normális országban a köztársasági elnök kezdeményezné, ültetné egy asztalhoz a feleket, és hozna létre megállapodást az utca rendjének és a gyülekezési szabadságnak finom jogi, politikai összehangolásáról. Nálunk erre a köztársasági elnök személyisége, súlya, befolyása alkalmatlan. Nagy baj. Aligha lesz erre megfelelő az országgyűlés elnöke, akinek tekintélyét egyszerre kérdőjelezzük meg az ellenzékiek és a kormánypártiak. Marad tehát a frakcióvezetők tanácskozása, akik kísérletezhetnek a megegyezéssel: tárgyalhatnak az erőszak elleni közös fellépésről, a rendőrségi és a gyülekezési törvények módosításáról, a rendőrségi és titkosszolgálati információk azonnali átadásáról.

Az ellenzéknek távol kell tartania magát az erőszakos mozgalmaktól, el kell határolódnia a vég nélküli blokádotól (önérdekük, mert a mozgásukban akadályozott polgárok legalább annyira dühösebbek a tüntetőkre, mint a kormányra, s előbb vagy utóbb véres erőszakba fognak torkolni). A kormánynak és ellenzéknek érdeke a rendőrség és a titkosszolgálatok hatékony és jogszerű működtetése. Magyarország jogállam, nem „kulturállam”. A miniszterelnöknek be kell látnia, hogy az igazságügyi és a rendészeti ügyek és szervezetek összevonása hibás döntés volt, és a jelenlegi miniszter, minden jóindulata ellenére, alkalmatlan az irányításra. A politikai felelősség az elmúlt őszi eseményekért, különösen szeptember 17-ért és október 23-ért, mindenekelőtt az igazságügyi minisztert terheli. A minisztériumot szét kell választani. A rendészet irányítására vagy egy súlyal rendelkező politikust, vagy egy tekintélyes büntetőjogászt, aki mer és tud, igen és nem döntéseket hozni, a rendőrséget a túlzott politizáltságtól, illetve a teljes magára hagyástól megóvni.

A jelenlegi budapesti rendőrfőkapitány működése alatt nem lesz rend a fővárosban. A televízió ostromakor és október 23-án bekövetkezett események szakmai felelőse elsősorban a főkapitány. Bebizonyosodott, amit már kinevezésekor tudni lehetett: se rendőrszakmai képzettsége és tudása, se helyzetfelismerő képessége, se jogállami tudata – tudatlansága -, nem teszi alkalmassá Budapest rendőri védelmére. **A rendcsinálás nem cserbenhagyás vagy brutalitás.** Megrokkant a belévetett bizalom a társadalomban, a rendőri vezetésben és állományban. Magatartásával nem növeli, hanem rombolja a rendőrségbe vetett bizalmat. Kellően felkészült, stratégiai és taktikai tudással felvértezett, jogtudattal rendelkező, a politikával szemben gerinces magatartásra képes, a vezetők és az állomány bizalmát és tiszteletét kivívó rendőrtisztet szükséges Budapest élére állítani.

„***Guerre improbable, paix impossible*** (a háború valószínűtlen, a béke lehetetlen),
– mondta Raymond Aron. A rinocéroszok 2007 tavaszán megint végigronthatnak utcáinkon.